

Eén wereld om te delen... dus herverdelen

Jef Peeters

Overwinning door gehoorzaamheid, zo luidt de titel van een boekje over de geschiedenis van wetenschap en techniek dat al heel lang in mijn bibliotheek staat. Bij nader inzien gaat het om een gedachte van de Engelse filosoof Francis Bacon (1561-1626), die als geen ander gezien mag worden als de heraut van de Moderne Tijd. Het kwam er volgens hem op aan de wetenschap zo ver mogelijk te ontwikkelen en praktisch toe te passen ten bate van de menselijke vooruitgang. Die komt in feite neer op beheersing van de natuur door de mens, maar dat lukt pas wanneer de mens de door de wetenschap gevonden wetten van de natuur volgt, d.i. 'gehoorzaamt'. Ik moest daar aan denken toen ik in juni Michael Braungart hoorde over Cradle to Cradle (C2C) (cf. artikel Malcorps). Het gaat er inderdaad om dat de mens zijn productie richt naar de wetten van de natuur. En dat is in dit geval: sluiten van de kringlopen, wat eigenlijk een zeer traditionele 'groene' gedachte is. Ik kan daarvoor bijvoorbeeld verwijzen naar *The Closing Circle. Nature, Man & Technology* (1971) van Barry Commoner. Vermits C2C ondertussen uitgegroeid is tot een ware hype, zou je dan denken: eindelijk zijn we zover. Door schaamte en schande hebben we geleerd dat het uitputten en vervuilen van onze natuurlijke omgeving niet de manier is waarop we menselijke welvaart kunnen blijven garanderen op de lange termijn. Producten en productieprocessen van meet af aan concipiëren voor kringlopen, en daarbij vervuilende stoffen principieel vermijden, dat is een technologisch basisconcept waar een groene alleen maar mee kan instemmen. En het beleid kan aan de toepassing ervan sterk bijdragen via een strenge productpolitiek.

Wat me echter verontrustte was het kaderend vertoog van Braungart. Wanneer we de kringlopen maar sluiten, dan zijn er geen principiële beperkingen meer aan de menselijke productiviteit. De natuur wordt immers gekenmerkt door overvloedige vruchtbaarheid en verspilling. Braungart bekritiseerde expliciet de idee van de ecologische voetafdruk. "Waarom zou die klein moeten zijn?" Een grote voetafdruk betekent net grote productiviteit, en die dient dan als voedsel voor steeds verdere kringlopen. Mag ik dan besluiten: "Hoe meer mest hoe liever."? Dat moet toch een belletje doen rinkelen: eutrofiëring (overvoeding!) en uitspoeling van overtollige mineralen die onze waterlopen vervuilen (bijv. nitraten) zijn maar één voorbeeld dat erop wijst dat ook natuurlijke kringlopen hun beperkingen kennen. Of anders gezegd: aan grenzen gebonden zijn. Bovendien is ook de beschikbare ruimte op onze planeet aarde beperkt. Die beperkingen – of beter: mogelijkheden binnen beperkingen – werden gethematiseerd in het concept 'milieugebruiksruimte', een maat voor het duurzaam

gebruik van de aarde. De ecologische voetafdruk verwijst daarnaar: een duurzame voetafdruk overschrijdt de milieugebruiksruimte niet. En zoals we weten zitten we daar met de hele wereldbevolking vandaag ca. 20 procent boven. Onze voetafdruk moet dus sowieso naar beneden. Iets anders is dat we met dezelfde voetafdruk misschien beter kunnen boeren, o.a. door het hanteren van betere, meer ecologische technologische principes. C2C past in dat opzet. Maar dat via C2C onze voetafdruk net groter kan worden is een misleidende gedachte. Of dat nu bewust gebeurt of niet, Braungart gebruikt het beeld van de voetafdruk op een andere manier dan wat er gewoonlijk mee bedoeld wordt.

Het beeld van een grote voetafdruk past wel bij die andere gedachte van Bacon: dat we ons via de ontwikkeling van wetenschap en techniek "een sluipteg naar het paradijs" kunnen banen. Stijgende productiviteit zal ons uiteindelijk alles in de schoot werpen wat we maar wensen. Dat op de wereld gerichte heilsplan werd door de groene techniekfilosoof Otto Ullrich "de centrale mythe van de moderniteit genoemd". Het discours rond C2C blijft m.i., ondanks ook het ecologische realisme waarvan het getuigt, schatplichtig aan die mythe, en biedt een verklaring voor de hype die ermee samengaat. Vier eeuwen na Bacon hebben we eindelijk de grote truc gevonden die alle beperkingen zal opheffen. "*Crazy too crazy!*" denk ik dan. Hoe dikwijls moeten wij nog met onze kop tegen de muur lopen?

Wat me bij een dergelijk discours echter het meest verontrust is dat de vraag naar rechtvaardigheid, en dus naar een herverdeling van de mogelijkheden die er zijn, opnieuw naar de achtergrond verdrongen wordt. En eerlijke levenskansen voor iedereen blijft hoe dan ook een kwestie van eerste orde. Het vraagstuk van de milieuvluchtelingen, dat in dit nummer behandeld wordt, is vandaag daarvan een sprekend voorbeeld. Ondanks alle mogelijke technologische verbeteringen die ongetwijfeld mogelijk zijn, kunnen we er niet omheen: we leven op één beperkte planeet aarde, we delen met allen één en dezelfde wereld, en we worden hoe dan ook opgeroepen om te herverdelen.